

ANNA ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΗ
ΓΡΑΠΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2023

A. Βιογραφικά στοιχεία του φορέα της μαρτυρίας για να καταγραφεί η ανθρωπογεωγραφία και να βγουν κοινωνικά-πολιτικά συμπεράσματα

Γεννήθηκα στις 14 Δεκεμβρίου 1954 στην Αθήνα.

Οι γονείς μου ήταν και οι δύο γεννημένοι και μεγαλωμένοι στην Αθήνα, από σχετικά ευκατάστατες οικογένειες. Ζούσαμε στην ιδιόκτητη νεόδμητη μονοκατοικία του πατέρα μου στον Άγιο Παντελεήμονα Αχαρνών. Η αδερφή μου γεννήθηκε στις 8 Μαρτίου 1959.

Ο πατέρας μου εργάστηκε ως έκτακτος υπάλληλος λογιστηρίου στο Κρατικό Εργοστάσιο Αεροπλάνων (ΚΕΑ) μέχρι να συνταξιοδοτηθεί. Κάθε πρωί στις 5:30 πέρναγε το υπηρεσιακό από την Αχαρνών για να τον πάει στο Δέλτα του Φαλήρου και επειδή ο μισθός δεν έφθανε καθόταν κι έκανε υπερωρίες και γύριζε πάλι με το υπηρεσιακό στις 17:30 το απόγευμα.

Το πτυχίο της Νομικής δεν είχε καταφέρει να το πάρει ούτε με τις οι εξετάσεις των φοιτητών παρελθόντων ετών, είχε κοπεί στο Εμπορικό Δίκαιο. Από τα φοιτητικά του χρόνια είχαν μείνει οι γνώσεις, η αριστερή ιδεολογία, οι επιστήθιοι φίλοι και τα βιβλία, όλα σφραγισμένα στην πρώτη σελίδα, αριθμημένα και ταξινομημένα στα ράφια του μικρού δωματίου που από την κατασκευή του σπιτιού προοριζόταν για δωμάτιο υπηρεσίας. Σε αυτό το δωμάτιο ήταν καταχωνιασμένος και σφιχτοδεμένος με τη φακαρόλα ο παλιός μπλε φάκελος που έκρυβε το απόκομμα της εφημερίδας με τη δική του δήλωση αποκήρυξης του κομμουνισμού. Μου το έδειξε όταν ο ίδιος το έκρινε αναγκαίο το καλοκαίρι του 1973. Εγώ ήμουν αιθεροβάμων, είπε, πρόσεξε τι θα κάνεις εσύ. Ποτέ μέχρι τότε δεν μου είχε μιλήσει για το ΕΑΜ και για τον εμφύλιο. Είχα ακούσει ότι κάποτε είχε φυλακιστεί και ήταν μάλιστα συγκρατούμενος με τον ηθοποιό Νάσο Κεδράκα, αλλά δεν το είχα συνδέσει με το γεγονός ότι όλη η οικογένεια αισθανόταν βαθύτατα υποχρεωμένη απέναντι στον γιατρό από τη Σπάρτη που είχε επαφές με τα ανάκτορα και είχε σώσει τη ζωή του πατέρα μου.

Η μητέρα μου ήταν απόφοιτος της Χαροκοπείου και είχε εργαστεί σαν διαιτολόγος στον Ευαγγελισμό. Όταν παντρεύτηκε σταμάτησε να εργάζεται για να αφοσιωθεί στην οικογένεια. Πράγματι, κρατούσε το σπίτι πεντακάθαρο, μαγείρευε πεντανόστιμα φαγητά, έπλεκε, έρραβε, φρόντιζε με σχολαστικότητα να διαβάζουμε εγώ και η αδερφή μου τα μαθήματά μας, μας

πήγαινε στην παιδική χαρά και σε σπίτια φίλων για να παίζουμε, μας έπαιρνε μαζί της στα μαγαζιά στο κέντρο της Αθήνας. Ήξερε τις πολιτικές πεποιθήσεις του πατέρα μου αλλά δεν έλεγε κουβέντα. Όταν έρχονταν στο σπίτι οι δύο στενοί του φίλοι, ο παιδίατρος Λεωνίδας Φιλαρετόπουλος και ο δικηγόρος Σπύρος Μπούκης, για να παίξουν πρέφα εκείνη περιοριζόταν στην κουζίνα να ετοιμάζει μεζέδες για τη ρετσίνα και τους άφηγε να τα πουν με την ησυχία τους. Ο δικός της πατέρας ήταν απόστρατος αξιωματικός του ελληνικού στρατού, φανατικός βενιζελικός που μετά τον εμφύλιο είχε γίνει φανατικός αντικομμουνιστής. Η ίδια δεν ενδιαφερόταν για την πολιτική αλλά θαύμαζε τη βασιλική οικογένεια, σε τέτοιο βαθμό που με είχε πάρει μαζί της στην κηδεία του Παύλου. Είχαμε στηθεί στην Πανεπιστημίου μπροστά στην Εθνική Βιβλιοθήκη, όπου δυστυχώς για μένα βρήκε στο πεζοδρόμιο ένα χρυσό σταυρουδάκι. Μέσα στην πολυκοσμία εκείνη ρώταγε τους αστυφύλακες τι πρέπει να κάνει και αφού πέρασε το φέρετρο πήγαμε σε ένα αστυνομικό τμήμα για να το παραδώσει. Ήμουν εννέα χρονών αλλά θυμάμαι την απελπισία του αξιωματικού υπηρεσίας που δεν ήθελε εκείνη την ώρα να ασχοληθεί με το σταυρουδάκι και προσπαθούσε ματαίως να την πείσει να το κρατήσει αλλά τελικά μετά από πάρα πολλή ώρα που εγώ πεινούσα και κρύωνα της έκανε το πρωτόκολλο παράδοσης. Δεν απουσιάσαμε ούτε από το γάμο του Κωνσταντίνου με την Άννα Μαρία. Η μητέρα μου κι εγώ τους ευχηθήκαμε από το μπαλκόνι μιας μακρινής εξαδέρφης της στη Φιλελλήνων.

Μετά το 53^ο Δημοτικό της οδού Ταρσού που είχα τελειώσει, σε σχεδόν οικογενειακή ατμόσφαιρα, με άριστα και επαίνους βρέθηκα το φθινόπωρο 1966 στο Θ΄ Γυμνάσιο Θηλέων, της οδού Λιοσίων. Μαθήματα γινόντουσαν μόνον απόγευμα. Η επιστροφή στο σπίτι ήταν ένας πραγματικός εφιάλτης γιατί διάφοροι περίεργοι τύποι με ξεκούμπωτα παντελόνια παραμόνευαν στους κακοφωτισμένους δρόμους έτοιμοι να ανοίξουν τις καμπαρτίνες τους. Μόνη δεν πήγα ποτέ εκεί. Αν η Ασημίνα που έμενε κοντά μου ήταν άρρωστη δήλωνα άρρωστη κι εγώ. Το τμήμα μου Α1 είχε 101 μαθήτριες και κάναμε μάθημα σε έναν μεγάλο ημιυπόγειο χώρο με ανεξάρτητη είσοδο από την αυλή. Οι καθηγητές εναλλάσσονταν και δεν προλάβαιναν να μας γνωρίσουν. Ούτε και μεταξύ μας όμως γνωριζόμασταν καλά καλά. Ήταν πολλά τα κορίτσια που είχαν εγκατασταθεί πρόσφατα στην Αθήνα με τις οικογένειές τους κι ήταν ακόμα

μερικά που είχαν έρθει ψυχοκόρες σε σπίτια συγγενών. Είχαμε μια καθηγήτρια Οικοκυρικών που προσπαθούσε να μας μάθει πλέξιμο με το βελονάκι αλλά και πώς να στρώνουμε το επίσημο τραπέζι και να βάζουμε στις ενδεδειγμένες θέσεις τα κουτάλια, τα μαχαίρια και τα πηρούνια για τη σούπα, το ψάρι, το κρέας, το τυρί, το γλυκό, το φρούτο. Είχαμε κι έναν καθηγητή Υγιεινής, σαν ήρωα τον έβλεπα εγώ, που αγωνιζόταν να μας διδάξει να πλενόμαστε όλες τις μέρες του μήνα, να κόβουμε και να καθαρίζουμε τα νύχια μας και να μην κάνουμε θόρυβο με τις αρθρώσεις των δαχτύλων μας.

Την Πέμπτη 20 Απριλίου 1967 μας πήγαν εκδρομή στα Βίλλια. Στην επιστροφή το πούλμαν προσπερνούσε διαρκώς φάλαγγες με στρατιωτικά φορτηγά (geo). Την επομένη το πρωί με ξύπνησε η μητέρα μου λέγοντάς μου πως είχε γίνει στρατιωτικό πραξικόπημα. Ο πατέρας μου ήταν στο σπίτι. Είχε βγει στην ώρα του στην Αχαρνών αλλά το υπηρεσιακό δεν είχε περάσει. Το ραδιόφωνο ήταν διαρκώς ανοικτό και έπαιζε εμβατήρια. Κλείστηκα στο δωμάτιό μου με το φορητό πικάπ και τον μοναδικό δίσκο που είχα προλάβει να αποκτήσω «Ένα μεσημέρι» του Σταύρου Ξαρχάκου. Έμαθα όλα τα τραγούδια απέξω κι ανακατωτά. Όταν άνοιξε πάλι το σχολείο οι διαφορές ήταν εμφανείς. Από τους καθηγητές που γνωρίζαμε άλλοι ήταν σκυθρωποί και άλλοι λαλίστατοι ενώ έκαναν την εμφάνισή τους και λίγοι καινούργιοι. Ένας από αυτούς, μαθηματικός, μας έβγαλε λόγο στο πρώτο μάθημα για την πηγάδα του Μελιγαλά και ξεκαθάρισε τη θέση του.

Στη Β΄ Γυμνασίου αναβαθμιστήκαμε. Μας έβαλαν σε κανονική αίθουσα διδασκαλίας στον 1^ο όροφο και ήμασταν μόνο 50 μαθήτριες στο τμήμα Β1. Στο πρώτο μάθημα Νέων Ελληνικών η φιλόλογος πήγε στον πίνακα και έγραψε ΚΑΛΥΤΕΡΑ, τράβηξε από πάνω ένα Χ και δίπλα έγραψε ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ. Ξεχάστε αυτά που ξέρατε, μας είπε, από δω και πέρα έτσι θα μιλάτε κι έτσι θα γράφετε, στην καθαρεύουσα. Έφερε ο πατέρας μου δεμένη σε 28 τόμους τη Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια του Παύλου Δρανδάκη και ανέλαβε να παρακολουθεί τη μελέτη μου σε όλα τα φιλολογικά μαθήματα. Η μητέρα μου διατήρησε την αυστηρή εποπτεία στα Αγγλικά και τα Γαλλικά. Το απόγευμα της 13 Δεκεμβρίου 1967 μπήκε ξαφνικά ο Γυμνασιάρχης στην τάξη και μας είπε να φύγουμε και να πάμε κατ' ευθείαν στα σπίτια μας. Είχε γίνει γνωστό το κίνημα του Κωνσταντίνου κατά της δικτατορίας των συνταγματαρχών.

Τον Απρίλιο 1968 μας έβαλαν σε πούλμαν και μας πήγαν σαν τα γαλόπουλα στο Καλλιμάρμαρο για να παρακολουθήσουμε το υπερθέαμα που είχε διοργανώσει η χούντα για την πρώτη επέτειο του πραξικοπήματος. Η συμμετοχή ήταν υποχρεωτική, μεσημέρι φύγαμε από το σχολείο, μεσάνυχτα επιστρέψαμε, περίμεναν στο δρόμο οι γονείς για να μας παραλάβουν.

Το καλοκαίρι, στις διακοπές, γνωρίστηκα με μεγαλύτερα παιδιά που θα έδιναν εισαγωγικές εξετάσεις για το Πολυτεχνείο. Αν και θα ήθελα να γίνω αρχαιολόγος, αποφάσισα ότι θα έδινα κι εγώ για τους Πολιτικούς Μηχανικούς. Πίστευα ότι είχα περισσότερες πιθανότητες να γράψω καλά μαθηματικά, φυσική, χημεία παρά ιστορία και αρχαία ελληνικά. Στο τέλος της Γ΄ Γυμνασίου βρήκα πάτημα στα μαθηματικά και άλλαξα σχολείο. Πήγα στο Η΄ Γυμνάσιο Θηλέων, κοντά στην Πλατεία Κολιάτσου, που είχε ένα Πρακτικό Τμήμα με 36 μαθήτριες, από τις οποίες οι 34 περάσαμε το 1972 σε Πολυτεχνείο, Ιατρική και Φυσικομαθηματικό. Μπήκα και στην ομάδα βόλεϊ και στην ομάδα μπάσκετ και γλύτωνα αρκετές ώρες διαδασκαλίας με τις προπονήσεις και τους διασχολικούς αγώνες. Έπρεπε όμως κάθε Κυριακή να πηγαίνουμε όλες στη Λειτουργία στον Άγιο Λουκά και μετά στο Κατηχητικό. Ο Θεολόγος μας, ένας εξαιρετικά έξυπνος και μορφωμένος άνθρωπος, έπαιρνε απουσίες. Του έλεγα ότι εγώ ανήκω στην Ενορία του Αγίου Παντελεήμονα και σε αναταπόδοση της κατανόησής του είχα γίνει αστέρι στα Θρησκευτικά και έκανα μαζί του συζητήσεις υψηλού επιπέδου την ώρα του μαθήματος. Αγαπημένο θέμα το *felioque*, εάν το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται μόνον εκ του Πατρός ή εκ του Πατρός και του Υιού, πέρναγε ευχάριστα η ώρα για όλους. Τεχνικά μας έκανε ο ζωγράφος Δανιήλ. Λιπόσαρκος και θλιμένος, μας έφερνε δικούς του πίνακες και μας ζητούσε να τους αντιγράψουμε. Αναγνώρισα αμέσως την τεχνοτροπία του όταν πήγα για πρώτη φορά στο σπίτι του Γιάννη Αλαβάνου τον Σεπτέμβριο 1973. Λίγους μήνες πριν τελειώσει η ΣΤ΄ Γυμνασίου έφαγα μονήμερη αποβολή. Πήγα καθυστερημένη ένα πρωί κι αντί να χωθώ στο κτήριο έμεινα στην είσοδο και περίμενα να τελειώσει η προσευχή. Με άρπαξε μια ξυνή, όχι δική μου καθηγήτρια και με πήγε στο γραφείο των καθηγητών επειδή η ποδιά μου δεν είχε το πρόπον ανοιχτό γαλάζιο χρώμα αλλά σκούρο μπλε, η κορδέλα στα μαλλιά μου δεν ήταν άσπρη αλλά μαύρη και δεν φορούσα άσπρες κοντές κάλτσες αλλά σκούρο γκρι καλσόν. Μια μέρα αποβολή

και αύριο με τον κηδεμόνα σου είπε ο Γυμνασιάρχης. Δεν κατάφεραν να τον μεταπείσουν ούτε ο Θεολόγος ούτε η δική μου Φιλολόγος.

Φροντιστήριο πήγα στην αρχή στου Σαββαΐδη, μετά στου Μανωλκίδη. Εκεί ο αέρας ήταν διαφορετικός. Μας μάθαιναν να σκεφτόμαστε και να μην παπαγαλίζουμε. Αυτά είναι τα δεδομένα, αυτό είναι το ζητούμενο, λύστε την άσκηση.

Όταν ήρθε η ώρα να συμπληρώσω το «μηχανογραφικό» δήλωσα πέντε μόνο σχολές 1^η τους Πολιτικούς Αθήνας, 2^η τους Τοπογράφους Αθήνας, 3^η τους Πολιτικούς Θεσσαλονίκης, 4^η τους Τοπογράφους Θεσσαλονίκης και 5^η τους Πολιτικούς Πάτρας.

Πολιτικός Μηχανικός ήταν ο αδερφός του πατέρα μου, εργολήπτης δημοσίων έργων, έκανε παράλληλα μελέτη/ επίβλεψη σε αρκετές οικοδομές είτε ιδιόκτητες είτε αντιπαροχής. Τον παρακολουθούσα από μικρή και δεν με γοήτευε η δουλειά του γιατί έβλεπα το αποτέλεσμα στις απρόσωπες πολυκατοικίες που σηκώνονταν στη γειτονιά, μετά την κατεδάφιση των προπολεμικών σπιτιών με τις αυλές και τα περίτεχνα κάγκελα στα μπαλκόνια, αλλά ήταν ένα προσοδοφόρο επάγγελμα. Τοπογράφος είχε περάσει το 1969 ο φίλος μου Χάρης Λεωνίδας και δεν ήταν δυσαρεστημένος από το επίπεδο των σπουδών.

Στις εξετάσεις δεν έγραψα καλά στη Γεωμετρία που πήγαινα για άριστα, δεν είδα ότι η λύση στο πρώτο θέμα έβγαινε με το θεώρημα των διαμέσων, με έπιασε πανικός, έκανα λάθη στους πολλαπλασιασμούς του δεύτερου θέματος. Έτσι ξεγλύστρισα από τους Πολιτικούς Μηχανικούς, στο τσακ για 5 μονάδες, και πέρασα στους Τοπογράφους Αθήνας.

B. Αναμνήσεις από την περίοδο έως τα γεγονότα του Πολυτεχνείου

Μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων πήγα για πρώτη φορά στο Πολυτεχνείο, ειδοποιημένη από τον Χάρη, στις 25 Οκτωβρίου 1972 ημέρα των γενικών συνελεύσεων πριν τις φοιτητικές εκλογές. Οι επιτυχόντες εκείνης της χρονιάς δεν ήμασταν ακόμα εγγεγραμμένοι φοιτητές και δεν συμμετείχαμε στις διαδικασίες. Κάθισα μαζί του κάμποση ώρα στα σκαλάκια του κτηρίου Γκίνη και παρατηρούσα πρόσωπα και κινήσεις.

Οι παραδόσεις των κοινών μαθημάτων γίνονταν στο Μεγάλο Αμφιθέτρο Χημικών που χωρούσε 800 άτομα. Πρώτη φορά βρεθήκαμε μόνοι οι 120 πρωτοετείς τοπογράφοι στην

αίθουσα 105 του Γκίνη για να μας κάνει Σχέδιο ο Μπάμπης Χατζηδάκης. Εκεί διαπιστώσαμε ότι ήμασταν 20 περίπου κορίτσια, υποψήφιας της Αρχιτεκτονικής οι περισσότερες, πράγμα πρωτοφανές για τη Σχολή που όπως ήταν φυσικό κίνησε αμέσως το ενδιαφέρον των μεγαλύτερων συμφοιτητών μας. Στο αμέσως επόμενο μάθημα ήρθε στην αίθουσα τετραμελής αντιπροσωπεία του νεοεκλεγμένου και μάλιστα από αδιάβλητη διαδικασία Διοικητικού Συμβουλίου του φοιτητικού συλλόγου. Μας μίλησαν για τις δραστηριότητες του συλλόγου και για τις επιτροπές που είχαν συγκροτηθεί, για το περιεχόμενο των σπουδών και για το αίτημα να αυξηθούν τα έτη φοίτησης από τέσσερα σε πέντε. Εμείς θα έπρεπε να εκλέξουμε δύο εκπροσώπους του Α΄ έτους για να μεταφέρουν τα αιτήματά μας στο Δ.Σ. αλλά επειδή δεν γνωριζόμασταν ακόμα μεταξύ μας, ανέθεσαν τα καθήκοντα εκπροσώπων του έτους στον Γιώργο Βαβόλα και σε μένα που είχαμε πιάσει τη μεγαλύτερη βαθμολογία στις εισαγωγικές. Μερικές μέρες αργότερα έγινε η τελετή υποδοχής των πρωτοετών όλων των σχολών στην επιβλητική Αίθουσα Τελετών της Αρχιτεκτονικής. Οι Συγκλητικοί φορούσαν τις τηβένους και ο Πρύτανης μας αποκάλεσε «εκλεκτούς των εκλεκτών της ελληνικής νεολαίας».

Εγώ προσωπικά ενθουσιάστηκα με τη Σχολή Τοπογράφων όταν μας έβαλε σε πούλμαν ο Βαγγέλης Λιβιεράτος και μας πήγε για ξενάγηση στο δικό μας κτήριο στην Πολυτεχνειούπολη. Η Πολυτεχνειούπολη ήταν τότε ένα απέραντο εργοτάξιο. Μόνο το δικό μας κτήριο ήταν τελειωμένο και λειτουργούσε. Ολοκαίνουργιο, πεντακάθαρο, με αμφιθέατρο ανθρωπίνων διαστάσεων και μεγάλες φωτεινές αίθουσες για τις ασκήσεις, όπως ακριβώς ονειρευόμουν τα ευρωπαϊκά και τα αμερικανικά πανεπιστήμια. Στο ισόγειο ήταν η αίθουσα του υπολογιστή με τις διάτρητες καρτέλες και στο υπόγειο η αίθουσα πρότυπων μέτρων και σταθμών. Κυλικείο δεν είχε αλλά δεν μας ήταν απαραίτητο.

Ο Λιβιεράτος μας εξήγησε τι είναι η Σχολή και ποιο είναι το αντικείμενο του επαγγελματία Αγρονόμου και Τοπογράφου Μηχανικού. Εκείνη την ημέρα συνειδητοποίησα ότι αυτή η δουλειά μου άρεσε και το επιβεβαίωσα όταν άρχισαν οι παραδόσεις του Γεωργίου Βέη. Κι ως γκρίνιαζαν κάποιοι ότι είχαμε περιορισμένα επαγγελματικά δικαιώματα κι ως ονειρευόντουσαν μερικοί ότι αφού αποφοιτήσουν θα τελειώσουν και τους Πολιτικούς Μηχανικούς για να βγάζουν άδειες πολυόροφων οικοδομών. Εμένα οι οικοδομές δεν με ενδιέφεραν αλλά το αίτημα να αυξηθούν σε πέντε τα έτη φοίτησης των Τοπογράφων και να

προστεθούν ώρες διδασκαλίας στα μαθήματα ειδικότητας ήταν προδήλως δίκαιο και μπήκα δυναμικά στο παιχνίδι του φοιτητικού συλλόγου για την «πενταετία».

Άρχισα να πηγαίνω στο γραφείο του συλλόγου, μπήκα στην επιτροπή καταστατικού μετά από παρότρυνση του Μάκη Τηλιγάδα, έτρωγα τα μεσημέρια στο εστιατόριο του Πολυτεχνείου, συχνά με τα κουπόνια απορίας του Νίκου Ρεβελάκη και του Ηλία Κατωπόδη, συμμετείχα στα πηγαδάκια στο προαύλιο, όπου συνήθως μάζευε ακροατήριο ο Μίμης Ανδρουλάκης.

Πρώτο επικίνδυνο καθήκον μου ανέθεσε ο Γιάννης Αλαβάνος στις 15 Δεκεμβρίου 1972. Με επέλεξε, επειδή δεν ήμουν γνωστή στην ασφάλεια, να πάω στα ΝΕΑ και να παραδώσω στα χέρια του Μηνά Παπάζογλου το ψήφισμα της συγκέντρωσης που είχε γίνει στην ταράτσα των Μηχανολόγων, στο οποίο είχαμε βάλει ονοματεπώνυμο και υπογραφή 270 φοιτητές. Με ρώτησε αν ήξερα το δρόμο και μου έδωσε οδηγίες για να ξεφύγω εάν καταλάβαινα ότι κάποιος με ακολουθεί. Το χαρτί με τις υπογραφές δεν έπρεπε να πέσει στα χέρια της ασφάλειας. Θα ήθελα να διανύσω την απόσταση Στουρνάρη - Χρήστου Λαδά αστραπιαία, σαν τον φτεροπόδαρο Ερμή, αλλά έπρεπε να περπατάω αργά χαζεύοντας τις βιτρίνες για να μη γίνω στόχος.

Στις επόμενες γενικές συνελεύσεις που γινόντουσαν στο αμφιθέατρο Γκίνη 18 με έβαζαν να κάθομαι δίπλα στο προεδρείο και να γράφω τα πρακτικά απευθείας στο επίσημο Βιβλίο των Γενικών Συνελεύσεων. Οι εισηγήσεις του Δ.Σ. υπερψηφίζονταν και από τους πρωτοετείς. Οι λίγοι υπέρμαχοι της δικτατορίας διαχώριζαν τη θέση τους και μειοψηφούσαν καταψηφίζοντας. Όταν τελείωνε η διαδικασία εγώ πήγαινα το ψήφισμα της γενικής συνέλευσης στον Μηνά Παπάζογλου και το παρέδιδα στα χέρια του ή στα χέρια του Θανάση Σκαμνάκη που με υποδεχόταν με ένα πλατύ χαμόγελο. Μετά βρισκόμασταν στο σπίτι της Θάλειας Μακρή, στην Ανδρέα Μεταξά 19 πάνω από το ταχυδρομείο, όπου οι άλλοι του Προεδρείου είχαν εν τω μεταξύ μεταφέρει το Βιβλίο Πρακτικών για να μη χαθεί.

Σχηματίστηκε έτσι μια στενή παρέα από τεταρτοετείς, τριτοετείς και πρωτοετείς φοιτητές: Γιάννης Αλαβάνος, Μάκης Ποταμιάνος, Ηλίας Κατωπόδης, Σταύρος Καναβάκης, Νίκος Ρεβελάκης, Γιάννης Νυσταζάκης, Μίμης Ανδρουλάκης, Μανώλης Σαριδάκης, Θάλεια Μακρή, Δώρα Σαρρή, Χαρά Τζαναβάρα, Στέλλα Χουρδάκη. Βγαίναμε κάθε βράδυ με διαφορετική και διευρυμένη σύνθεση, τότε σινεμά Αλκυονίδα ή Στούντιο, τότε ταβερνάκια Τέρμα Ιπποκράτους

να τραγουδάμε Θεοδωράκη, ενίοτε με τη συνοδεία της κιθάρας του Διονύση Τσακνή, πότε στο σπίτι του Γιάννη Νυσταζάκη να τρώμε βουνά από πατάτες τηγανιτές, κοχλιούς μπουμπουριστούς και λαναχόφυλλα με λεμόνι για να συνοδεύουμε τις ρακές. Είναι απορίας άξιο πώς χωρούσαν όλες οι δραστηριότητες της κάθε μέρας στο εικοσιτετράωρο.

Τον Ιανουάριο 1973 ξεκίνησαν κινητοποιήσεις με γενικά φοιτητικά αιτήματα και στις άλλες σχολές. Οι σπουδαστές απήχαν από τα μαθήματα, έγιναν επεισόδια, η Σύγκλητος έκλεισε το Πολυτεχνείο, παραιτήθηκε ο Προπρύτανης Ευτύχιος Κοκκινόπουλος.

Συνέλαβαν τον Νίκο Ρεβελάκη και τον κράτησαν τέσσερις μέρες στη Γενική Ασφάλεια στη Μεσογείων όπου τον βασάνισαν άγρια.

Στις 14 Φεβρουαρίου 1973, έγινε η πρώτη μεγάλη παμφοιτητική συγκέντρωση στο Πολυτεχνείο και ακούστηκαν καθαρά αντιδικτατορικά συνθήματα. Μπήκε η αστυνομία, έπεσε πολύ ξύλο, συνέλαβαν έντεκα φοιτητές και τους παρέπεμψαν σε δίκη με την κατηγορία του τεντιμποϊσμού. Ακολούθησε η διακοπή της αναβολής στράτευσης όσων φοιτητών δραστηριοποιούνταν ανοιχτά. Επιδόθηκαν τα φύλλα πορείας.

Από το δικηγορικό γραφείο του Νικολάου Αλαβάνου που είχε αναλάβει την υπεράσπιση του Ηλία Κατωπόδη, μου ζήτησαν να πάω στη δίκη για να καταθέσω ως μάρτυρας. Οδηγίες μου έδωσε ο νεαρός συνεργάτης του γραφείου Αντώνης Βγόντζας. Πήγα στην ώρα μου στο Αρσάκειο και ανέβηκα στον 1ο όροφο από μια ξύλινη σκάλα που κατέληγε στην πόρτα της αίθουσας. Εκεί, εκτός από τους αστυνομικούς ήταν και άνδρες της ασφάλειας με πολιτικά. Στάθηκα δίπλα στην πανέμορφη Όλγα Τρέμη, φοιτήτρια της Νομικής, που περίμενε να την καλέσουν για να καταθέσει. Όταν όμως εμφανίστηκε ένα παληκάρι και είπε ότι είναι μάρτυρας αυτοί με τα πολιτικά έπεσαν επάνω του και το πέταξαν με κλωτσιές να κουτροβαλήσει ως το ισόγειο. Έδιωξαν και μένα. Συνάντησα τον Βγόντζα στην Πανεπιστημίου και μου είπε ότι θα προσπαθούσε να με βάλει μέσα από την κεντρική είσοδο. Εκεί ήταν ήδη ο δικηγόρος Τάκης Παππάς και διαμαρτυρόταν επειδή εμποδίζονταν οι μάρτυρες να μπουν στο δικαστήριο. Τότε είδαμε τον επικεφαλής της αστυνομίας που στεκόταν δυο τρία σκαλιά πιο ψηλά να ρίχνει ένα γερό χαστούκι στον Παππά. Μετά από αυτό ο Βγόντζας το πήρε απόφαση ότι δεν πρόκειται να με αφήσουν να μπω στην αίθουσα και με πήγε αγκαζέ μέχρι το γραφείο του, πίσω από την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής. Δεν υπήρχε

αστυνομία εκεί και μπορούσα να συνεχίσω το δρόμο για το σπίτι μου χωρίς κίνδυνο να με συλλάβουν. Οι έντεκα φοιτητές αθώωθηκαν μετά τις καταθέσεις πλήθους σοβαρών και επώνυμων μαρτύρων.

Ακολούθησαν οι καταλήψεις της Νομικής με κύριο αίτημα την επιστροφή των στρατευμένων φοιτητών. Στο Πολυτεχνείο εμφανίστηκαν νέοι ρήτορες μηχανολόγοι, χημικοί και πολιτικοί μηχανικοί ανέβαιναν τα μεσημέρια στα σκαλάκια του εργαστηρίου Λαμέρα και ενημέρωναν τους υπόλοιπους φοιτητές για τις εξελίξεις.

Τα μαθήματα συνεχίστηκαν κανονικά, οι τοπογράφοι πηγαίναμε στου Ζωγράφου για τα μαθήματα ειδικότητας. Από το λεωφορείο προτελευταίοι κατεβαίναμε εμείς και τελευταίοι οι επισκέπτες του νεκροταφείου. Δεθήκαμε μεταξύ μας σε αυτές τις διαδρομές και στις ασκήσεις πεδίου. Τον Ιούνιο γράψαμε εξετάσεις και φύγαμε διακοπές. Είχε τελειώσει το πρώτο μας ακαδημαϊκό έτος.

Στις 29 Ιουλίου 1973 έγινε το δημοψήφισμα για την αλλαγή του Συντάγματος και την κατάργηση της βασιλείας. Δόθηκε αμνηστεία στους πολιτικούς κρατούμενους. Άρχισαν οι συζητήσεις για τη διεξαγωγή εθνικών εκλογών με τη συμμετοχή των παλαιών πολιτικών κομμάτων σε αυτές.

Σεπτέμβριο επιστρέψαμε για να δώσουμε εξετάσεις όσοι δεν είχαμε περάσει όλα τα μαθήματα. Ήρθαν με άδεια και οι στρατευμένοι. Μαζευτήκαμε καμιά δεκαριά τοπογράφοι στο σπίτι του Γιάννη Αλαβάνου. Ήταν η πρώτη φορά που ξαναβρισκόμασταν όλοι μαζί μετά τα γεγονότα του Φεβρουαρίου. Φάγαμε, ήπιαμε, τραγουδήσαμε, χορέψαμε, ξεσηκώσαμε τη γειτονιά με τις φωνές και τα γέλια. Αργότερα στην Ασφάλεια έλεγαν ότι εκείνο το βράδυ οργανώσαμε την κατάληψη του Πολυτεχνείου, τους ήταν αδύνατον να φανταστούν ότι δεν υπήρχαν υποκινητές.

Στις εξετάσεις δεν έγραψα όσο καλά έπρεπε στα μαθήματα Δασκαλόπουλου και Λαδόπουλου με αποτέλεσμα να τα κουβαλάω στην πλάτη μου, εκ μεταφοράς, μέχρι το καλοκαίρι του 1975 που πήγα κι έκανα φροντιστήριο κι έγινα ξεφτέρι στις διαφορικές εξισώσεις, την προβολική και την παραστατική γεωμετρία.

Η Μαρία Δαμανάκη, φοιτήτρια στους Χημικούς Μηχανικούς, μου πρότεινε να μπω στην παράνομη Αντι-ΕΦΕΕ. Δέχθηκα γιατί της είχα απόλυτη εμπιστοσύνη, αλλά επαφή με τον «σύνδεσμο» από τη δική μου σχολή απέκτησα το 1974.

Γ. Μαρτυρία για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου

Αρχές Νοεμβρίου, έγινε γνωστό ότι στο πλαίσιο της γενικότερης χαλάρωσης και της προοπτικής διενέργειας εθνικών εκλογών ο Παπαδόπουλος είχε αποφασίσει να αναστείλει τη διακοπή της αναβολής της στράτευσης των φοιτητών και η διαταγή θα έφτανε σταδιακά στα διάφορα στρατόπεδα της χώρας.

Οι εκλεγμένες φοιτητικές επιτροπές των σχολών του Πολυτεχνείου αποφάσισαν να συγκαλέσουν γενικές συνελεύσεις για την αντιμετώπιση των νέων μέτρων για την παιδεία που είχε εξαγγείλει η διορισμένη από τον Παπαδόπουλο κυβέρνηση Μαρκεζίνη.

Τετάρτη 7 Νοεμβρίου κάναμε οι τοπογράφοι τη γενική μας συνέλευση, στο αμφιθέατρο Γκίνη 18, με κύριο θέμα το πρόγραμμα σπουδών πενταετούς διάρκειας. Ο εισηγητής Ηλίας Κατωπόδης κατέθεσε μια πλήρη και αναλυτική πρόταση για τα μαθήματα που θα διδάσκονταν στο κάθε έτος, με τις ώρες των παραδόσεων και τις ώρες των ασκήσεων του κάθε μαθήματος, που έγινε δεκτή με ενθουσιασμό και χειροκροτήματα από τους παριστάμενους φοιτητές. Η πρόταση αυτή αποτέλεσε τη βάση των συζητήσεων στην τριμερή επιτροπή Καθηγητών – Επιστημονικού Διδακτικού Προσωπικού – Φοιτητών που συγκροτήθηκε το 1976 από τον Κοσμήτορα της Σχολής Γεώργιο Βέη και διαμόρφωσε το πρώτο πρόγραμμα σπουδών της «πενταετίας».

Το πρωί της Τετάρτης 14 Νοεμβρίου 1973 έγινε συνάντηση εκπροσώπων των φοιτητικών επιτροπών του Πολυτεχνείου με σκοπό τη διατύπωση κοινής πρότασης προς τις γενικές συνελεύσεις που επρόκειτο να πραγματοποιηθούν στις 2 το μεσημέρι. Με ειδοποίησε η Μαρία να πάω κι εγώ για να ακούσω τι θα πουν και να το μεταφέρω στη δική μας επιτροπή. Ήταν εκεί και ο Στέλιος Λογοθέτης με στρατιωτική περιβολή. Τέθηκε θέμα κήρυξης αποχής από τα μαθήματα και με ρώτησαν τι θα έκαναν οι τοπογράφοι. Είπα ότι θα συγκαλούσαμε νέα γενική συνέλευση για να αποφασίσουμε κι εμείς αποχή. Όταν έφυγα, κατά τις 12, στο प्राύλιο ήταν συγκεντρωμένοι πολλοί φοιτητές.

Το απόγευμα μου τηλεφώνησε η Μαρία. Έλα γρήγορα, αποφασίσαμε να μείνουμε μέσα όλη τη νύχτα. Συναντηθήκαμε μπροστά στην πύλη της Πατησίων, χοροπηδούσε από τη χαρά της. Μπήκα στο προαύλιο, βρήκα τους συμφοιτητές μου, ήμασταν πολλοί. Στην Αρχιτεκτονική κάποιιοι ενώνανε τα σχεδιαστήρια και στρώνανε να κοιμηθούν. Ο Κώστας Λιακόπουλος κουβάλησε από το σπίτι του και μοίρασε πουλόβερ και παλτά από την γκαρνταρόμπα του πεθαμένου θείου του.

Μας μάζεψε ο Γιάννης Νυσταζάκης στα σκαλάκια της Συγκλήτου και μας ζήτησε να ορίσουμε οι τοπογράφοι εκπροσώπους μας στη Συντονιστική Επιτροπή τον ίδιο και τον Μάκη Ποταμιάνο που ήταν ο μοναδικός παρών από τα μέλη του εκλεγμένου Δ.Σ. του συλλόγου μας. Συμφωνήσαμε όλοι «δια βοής». Τα μέλη της Συντονιστικής ανέθεταν καθήκοντα στους υπόλοιπους. Εμένα με έβαλαν να κάνω περιπολία μαζί με τον Ιπποκράτη του Μαθηματικού. Στην Πατησίων είχε εγκατασταθεί ομάδα περιφρούρησης και η είσοδος ήταν ελεγχόμενη, οι πύλες Στουρνάρη και Τοσίτσα ήταν αμπαρωμένες. Απόλυτη ηρεμία και στο προαύλιο και στους δρόμους. Δυο κλούβες ήταν σταθμευμένες στην Πατησίων προς Χαυτεία αλλά σε μεγάλη απόσταση.

Πολύ μετά τα μεσάνυχτα ειδοποιηθήκαμε οι τοπογράφοι να πάμε σε αμφιθέατρο γιατί έπρεπε να λάβουμε επίσημα σε γενική συνέλευση την απόφαση για αποχή από τα μαθήματα και να εκλέξουμε με ψηφοφορία τους εκπροσώπους μας στη Συντονιστική Επιτροπή. Όταν άρχισε η συζήτηση για την εκλογή των εκπροσώπων ήρθε κοντά μου ο Μίμης Ανδρουλάκης και μου ψιθύρισε «Τον Μαρούκη, πες τον Μαρούκη...» Νόμιζα πως ο Μίμης το σκέφτηκε επειδή ήμασταν εκεί πολλοί δευτεροετείς και αφελώς σηκώθηκα όρθια και πρότεινα τον Γιάννη. Τινάχτηκε εκείνος σα να τον είχε χτυπήσει ρεύμα. «Όχι, αρνούμαι, τί δουλειά έχω εγώ;» μου είπε αυστηρά. Ήταν περιφρουρημένο μέλος της ΚΝΕ και δεν ήθελε να βγει στη σέντρα. Τελικά, μετά από πρόταση του Μάνου Ουρανού στείλαμε στη Συντονιστική Επιτροπή και τους τρεις στρατευμένους τοπογράφους που ήταν εκεί Ανδρουλάκη, Νυσταζάκη, Ποταμιάνο. Οι άλλοι τρεις Αλαβάνος, Σαριδάκης, Φραντζεσκάκης δεν είχαν πάρει ακόμα το προσωρινό απολυτήριο του στρατού.

Όταν ξημέρωσε η Πέμπτη 15 Νοεμβρίου ανοίξαμε το κυλικείο του κτηρίου Γκίνη, φτιάξαμε καφέδες, δεν βρήκαμε τίποτα στερεό να φάμε. Συνάντησα φίλους από άλλες σχολές που δεν

τους είχα δει το προηγούμενο βράδυ. Με πήγε η Μαρία για ξενάγηση στον ραδιοφωνικό σταθμό που είχαν στήσει οι μηχανολόγοι. Κατά τις 9 άρχισε να μαζεύεται κόσμος στα κάγκελα της Πατησίων. Μας έφερναν φραντζόλες ψωμί. Έρχονταν όλο και περισσότεροι και έφερναν όλο και περισσότερα τρόφιμα, γλυκά και τσιγάρα. Κουβαλήσαμε θρανία και στήσαμε «μπουφέ» μπροστά από το εργαστήριο Λαμέρα. Οι απολυμένοι φαντάροι οργάνωσαν συνεργεία καθαριότητας στις τουαλέτες. Άλλοι καταπιάστηκαν να γράφουν σκίτσα και συνθήματα και να τα μοιράζουν έξω. Το απόγευμα οι υπεύθυνοι της περιφρούρησης με έστειλαν να πάω στο γραφείο του Πρύτανη και να μην επιτρέψω σε κανέναν να μπει μέσα. Χλιδή! Καθόμουν αναπαυτικά και θα μπορούσα να διαβάσω ότι ήθελα από τη βιβλιοθήκη, αλλά προτιμούσα να μιλάω κάθε λίγο με τη μητέρα μου στο τηλέφωνο για να μη με πάρει ο ύπνος. Όταν με αντικατέστησαν και βγήκα στο προαύλιο είδα ότι ο κόσμος κατέκλυζε την Πατησίων και τους γύρω δρόμους. Είχαν μαζευτεί και πολλά νέα παιδιά, μαθητές που γύριζαν από τα φροντιστήρια. Αστυνομία δεν φαινόταν στην περιοχή. Έμεινα κάμποση ώρα με τον Ηλία Κατωπόδη και τον Κώστα Λιακόπουλο στα σκαλάκια της Πρυτανείας και μετά έφυγα χωρίς τύψεις για να πάω στο σπίτι μου να ξεκουραστώ.

Επέστρεψα κατά τις 10 το πρωί της Παρασκευής 16 Νοεμβρίου, μαζί με τη μικρότερη αδερφή μου που ήταν μαθήτρια γυμνασίου. Ήταν μια ηλιόλουστη, ζεστή μέρα. Βρήκα μερικούς δικούς μου συμφοιτητές σε ένα παρτέρι να γράφουν συνθήματα σε κόλλες Α4, το χαρτί δεν είχε εξαντληθεί ακόμα. Στο αμφιθέατρο Γκίνη 18 έκαναν γενική συνέλευση οι εργάτες. Ήρθαν οι Μεγαρείς που εναντιώνονταν στις απαλλοτριώσεις για την κατασκευή των διυλιστηρίων. Ξένοι δημοσιογράφοι κινηματογραφούσαν τα δρώμενα και έπαιρναν φωτογραφίες.

Σούρωπο, πάρα πολύς ο κόσμος μέσα κι έξω από το Πολυτεχνείο, πήρε το μάτι μου ένα μωρό στο καρτσάκι του. Έτρεξα κι έδωξα κακήν κακώς τη νεαρή μητέρα που είχε έρθει για να δει τι γίνεται. Ήμουν βεβαία ότι η κατάληψη θα τελείωνε σύντομα γιατί είχε πάρει πια ανεξέλεγκτες διαστάσεις.

Σκοτείνιασε, άρχισαν να πέφτουν δακρυγόνα και σφαίρες, ο κόσμος αραίωσε στους δρόμους, έφερναν μέσα τραυματίες, από το ραδιοφωνικό σταθμό ζητούσαν φαρμακευτικό υλικό, μάθαμε ότι κινείται ο στρατός. Ψάχνοντας να βρω την αδερφή μου, ανέβηκα στην Αίθουσα

Τελετών, κάποιος έπαιζε πιάνο. Έπιασα για λίγο την κουβέντα με την Κατερίνα Λιακοπούλου της Αρχιτεκτονικής, ήρθε κοντά μας ο Μάκης Ποταμιάνος κατάχλωμος και αμίλητος.

Βρήκα επιτέλους την αδερφή μου στο προαύλιο μαζί με δικούς μου συμφοιτητές και πήγαμε όλοι κοντά στον Ηλία. Μαζί του ήταν η αδερφή του Δήμητρα και ο συμφοιτητής της στην Ιατρική Τάσος Χατζηκουτούλης. Ήρθε ο Γιάννης Κραουνάκης και μας ανακοίνωσε ότι τα τανκς κατεβαίνουν τη Λεωφόρο Αλεξάνδρας. Ας τολμήσουν, είτε η Στέλλα κραδαίνοντας απειλητικά ένα καρεκλοπόδαρο, από αυτά που καίγαμε για να εξουδετερώσουμε τα δακρυγόνα.

Τα τρία τανκς μπροστά στην πύλη της Πατησίων, με τους προβολείς στραμένους επάνω μας. Εμείς όρθιοι στα σκαλιά της Αρχιτεκτονικής για να βλέπουμε καλύτερα. Όλος ο χώρος ανάμεσα στο κτήριο και τα κάγκελα γεμάτος από τους πιο μαχητικούς. Εκεί παρατημένη από την πρώτη μέρα και η μερσεντές του Πρύτανη. Ξέραμε ότι από τη συντονιστική γινόταν προσπάθεια διαπραγμάτευσης για αναίμακτη έξοδο. Είσατε αδέρφια μας. Εθνικός ύμνος. Ξαφνικά το ένα άρμα έκανε μια κίνηση προς τα πίσω, έστρεψε την κάνη και προχώρησε μπροστά γκρεμίζοντας την πύλη καταπάνω στα παιδιά. Κοιταχτήκαμε μεταξύ μας. ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ!

Άρπαξα από το χέρι την μικρότερη αδερφή μου και τρέξαμε μέσα από τα παρτέρια, πηδώντας πάνω από τα χαμηλά κάγκελα, στο δικό μου κτήριο Γκίνη. Εκεί είχα γράψει εισαγωγικές, εκεί κάναμε οι τοπογράφοι σχέδιο, ασκήσεις μαθηματικών και γεωμετρίας, αυτό ήταν για μένα το άσυλο. Ανεβήκαμε στον 2^ο όροφο. Βαθιά ανάσα να σκεφτώ. Λίγες κουβέντες με τους άλλους που είχαν βρει προσωρινό καταφύγιο στην ίδια αίθουσα. Όλοι άγνωστοι, από άλλες σχολές. Άνοιξε η πόρτα. Δυο στρατιώτες, με τα όπλα στα χέρια, μας διέταξαν να βγούμε έξω. Σε όλη τη σκάλα μέχρι το ισόγειο παραταγμένοι στρατιώτες μας σημάδευαν με τα όπλα τους. Κοίταξα έναν κατάματα. Ήταν ένα όμορφο ξανθό αγόρι, με ευγενικά χαρακτηριστικά που μου φάνηκε ότι έτρεμε περισσότερο από εμένα. Στο ισόγειο της σκάλας είδα επιτέλους μια γνωστή φυσιογνωμία. Το βλέμμα που ανταλλάξαμε με τον συμφοιτητή μου Φίλιππο Δημητριάδη έχει μείνει αξέχαστο και σε εκείνον και σε εμένα. ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ; ΔΕΝ ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ;

Μας έβγαλαν στην οδό Στουρνάρη. Περνούσαμε ένας ένας πάνω από τα λυγισμένα κάγκελα. Αριστερά προς την πλατεία Εξαρχείων ήταν οι αστυνομικοί. Δεξιά προς την Πατησίων ήταν τα

τανκς. Η οδός Τζωρτζ φαινόταν καθαρή. Μπήκαμε στο μπουλούκι που έτρεχε προς την πλατεία Κάνιγγος. Μια φρέσκια ομάδα αστυνομικών μας περιέλαβε. Ήμασταν οι πρώτοι τους πελάτες. Πέσανε πέντε – έξι πάνω σε μένα και στην αδερφή μου. Μας έσυραν στο δεξί πεζοδρόμιο του Υπουργείου Εμπορίου. Μας κλωτσούσαν και μας χτυπούσαν με τα καδρόνια, που είχα πρωτοδεί έξω από το Α΄ Νεκροταφείο στο μημόσυνο του Γεωργίου Παπανδρέου στις 4 Νοεμβρίου. Προσπαθούσαν να μας σκίσουν τα παντελόνια. Κοτλέ παντελόνια καμπάνα, αγορασμένα από το υπογείο του Ναούμ. Το δικό μου άντεξε γιατί φορούσα ζώνη. Της αδερφής μου το έκαναν κουρέλι. Πουτάνες - Παρτούζες κάνετε εκεί μέσα - Εσύ μίλαγες μωρή στο ραδιόφωνο - Ξεσκίστε τες. Μου έσπασαν τα γυαλιά. Ωραίος πανάκριβος μεταλλικός σκελετός, αγορασμένος με τα λεφτά της υποτροφίας του ΙΚΥ. Αργότερα διαπίστωσα πως μου είχαν σπάσει και ένα δεξί πλευρό. Κάποια στιγμή μας βαρέθηκαν και μας πήγαν στην άδεια κλούβα που περίμενε στη γωνία. Λα κλουβί!!! Εκεί μέσα άρχισα να αισθάνομαι ασφαλής, τουλάχιστον ΔΕΝ ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ!

Καθισμένες μέσα στην κλούβα η μία δεξιά και η άλλη αριστερά, με τα παπούτσια κάτω από τα καθίσματά μας, περιμέναμε να γεμίσει. Φόρεσα το δεύτερο ζευγάρι γυαλιά που κουβαλούσα πάντα μαζί μου. Τότε ήρθε ο νεαρός μπατσούλης που φύλαγε την κλούβα. Αυτός δεν είχε δείρει. Ξέρεις τι σημαίνει Λαοκρατία; Έβγαλα τα γυαλιά και τα έβαλα στη θήκη τους. Δημοκρατία του απάντησα, στα αρχαία ελληνικά Δήμος είναι ο Λαός. Άρχισε τότε να μου κάνει κήρυγμα. Με εγκατέλειψε γρήγορα γιατί σιγά σιγά έφερναν κι άλλους δαρμένους και έπρεπε να τους τακτοποιήσει σαν καλός ταξιθέτης. Βρήκα την ευκαιρία να πάω δίπλα στην αδερφή μου και της έδωσα να φορέσει τη ζώνη μου για να συγκρατήσει το κουρελιασμένο παντελόνι.

Κάποια στιγμή η κλούβα ξεκίνησε. Σταμάτησε μπροστά στη Γενική Ασφάλεια, Μεσογείων 14-18. Δεν μας δέχθηκαν, τα κρατητήρια ήταν γεμάτα. Μας πήγαν στη Σχολή Χωροφυλακής στο Χολαργό. Ήρθαν κι άλλες κλούβες. Μαζευτήκαμε 27 γυναίκες σε μια μεγάλη αίθουσα με μεγάλα παράθυρα και τα έπιπλα τραβηγμένα στους τοίχους. Ανάμεσά μας μια ηλικιωμένη νοσοκόμα που είχε έρθει στο Πολυτεχνείο να προσφέρει πρώτες βοήθειες, όταν έμαθε ότι

υπήρχαν τραυματίες. Ήταν κοντούλα, με κάποια παραπανήσια κιλά και έκλαιγε απαρηγόρητη γιατί πίστευε ότι εκείνη τη νύχτα είχαν σκοτωθεί πολλά παιδιά.

Ξαπλωμένες υποχρεωτικά στο δρύινο πάτωμα, αρχίσαμε να μιλάμε μεταξύ μας ψυθιριστά. Ποια ήταν η καθεμία, πως είχε βρεθεί εκεί, τι θα μας κάνουν. Ήμουν η μοναδική φοιτήτρια, η μοναδική που ήξερε πώς και γιατί φτάσαμε σε αυτό το σημείο. Απέκτησα την αίσθηση της οικοδέσποινας που έπρεπε να φροντίσει τις φιλοξενούμενες. Θα σας αφήσουν ελεύθερες, δεν έχουν λόγο να σας κρατήσουν εσάς. Από τα κλειστά παντζούρια φάνηκε το πρώτο φως της μέρας. Ακούγονταν οι ερπύστριες των αρμάτων μάχης που κατέβαιναν την Μεσογείων. Μπήκε ένα αξιωματικός. Ευγενέστατος. Παρέλαση γίνεται, τον ρώτησα. Όχι δεσποινίς, έτσι που τα καταφέρατε κηρύχθηκε πάλι στρατιωτικός νόμος. Μας οδήγησαν στις τουαλέτες φρουρούμενες. Μετά μας έφεραν τυρόπιτες και πορτοκαλάδες. Μάθαμε ότι στη διπλανή αίθουσα ήταν στιβαγμένοι 220 άνδρες.

Το απόγευμα, στις 5 ακριβώς, μας άφησαν να φύγουμε μία μία, αλλά κράτησαν τις αστυνομικές μας ταυτότητες για να μη μας χάσουν. Η αδερφή μου δεν είχε ακόμα ταυτότητα. Μας άφησαν να φύγουμε μαζί. Βγήκαμε στη Μεσογείων. Ήταν έρημη. Μόλις είχε απαγορευθεί η κυκλοφορία πεζών και οχημάτων. Περάσαμε απέναντι στο ρεύμα προς Αθήνα. Θα παίρναμε την Αλεξάνδρας για να φτάσουμε στο σπίτι. Φάνηκε ένα αυτοκίνητο να κατεβαίνει με δαιμονισμένη ταχύτητα. Σήκωσα το χέρι ωτοστόπ. Σταμάτησε μπροστά μας. Συνοδηγός μια κοπέλα. Γρήγορα μέσα. Ξεκίνησε πριν κλείσουμε την πόρτα. Που πηγαίνετε. Πλατεία Βικτωρίας. Δεν πάει είναι περικυκλωμένη. Πάω αεροδρόμιο. Πήγαινε μας Κουκάκι. Μας άφησε μπροστά στην πολυκατοικία της θείας μας και περίμενε μέχρι να μας ανοίξουν και να μας δει να μπαίνουμε μέσα.

Όλη η οικογένεια ήξερε ότι εγώ και η αδερφή μου είχαμε κλειστεί στο Πολυτεχνείο και η υποδοχή στο σπίτι της αδερφής της μητέρας μου, συνοδεύτηκε από κλάματα όταν μας είδε μπροστά της ξεμαλιασμένες, με κουρελιασμένο παντελόνι η μικρή, με τη μυρωδιά των δακρυγόνων να μας έχει διαπεράσει, με τη γυαλάδα της βαζελίνης γύρω από τη μύτη και τα μάτια, έτοιμες να καταρρεύσουμε, αλλά ζωντανές.

Πρώτη μας δουλειά να τηλεφωνήσουμε στο σπίτι μας, να μιλήσουμε και οι δύο με τη σειρά στην μάνα μας, στον πατέρα μας και στον αδερφό του πατέρα μας που είχε μείνει μαζί τους όλες εκείνες τις δύσκολες ώρες που ήμασταν αγνοούμενες. Ήθελαν και οι τρεις να μας ακούσουν.

Όταν κάναμε μπάνιο και πήγαμε να φορέσουμε τις καθαρές νυχτικές η θεία είδε τις μελανιές, χέρια και πόδια μαύρα για την ακρίβεια κατάρμαυρα. Νέα κλάματα, τι σας έκαναν παιδάκια μου. Ο άντρας της όμως δεν ήταν το ίδιο συναισθηματικός. Ήθελε εξηγήσεις και τελικά μας ξεφούρνισε ότι σύμφωνα με αυτά που είχε ακούσει στο ραδιόφωνο έπρεπε να πάει στην αστυνομία να δηλώσει ότι φιλοξενεί άτομα εκτός οικογενείας. Εγώ βέβαια αντέτεινα ότι είμαστε συγγενείς εξ αίματος και ότι πάμπολλες φορές είχαμε κοιμηθεί στο σπίτι του στο παρελθόν και άλλες φορές είχε κοιμηθεί ο δικός του γιος στο σπίτι του πατέρα μου, όταν ήμασταν μικρά και μας φύλαγαν ο παππούς και η γιαγιά για να βγουν τα ζευγάρια να διασκεδάσουν. Δεν τον έπεισα. Μπήκε τότε η θεία μπροστά στην πόρτα και ούρλιαξε δικό μου είναι το σπίτι και όποιον θέλω θα κοιμίζω, δεν βγαίνεις από αυτήν την πόρτα, πάνω από το πτώμα μου θα περάσεις. Έληξε το θέμα. Μας ετοίμασαμε κάτι να φάμε. Ήταν εξαιρετική μαγείρισα εκπαιδευμένη στην κρητική κουζίνα και πάντα σε ετοιμότητα να δεχθεί απρόσμενους επισκέπτες. Ο αγαπημένος μου εξαδελφος, στην πρώτη γυμνασίου τότε, παρακολούθουσε σιωπηλός και μας παραχώρησε το δωματιό του. Στην προσπάθεια να κοιμηθώ μετά από τόσες ώρες υπερδιέγερσης άρχισα για πρώτη φορά να αισθάνομαι πόνους σε όλο μου το σώμα.

Ξημέρωσε η Κυριακή 18 Νοεμβρίου. Ήρθε από το Παλαιό Φάληρο ο αδερφός της μητέρας μου, ο μόνος από την οικογένεια που είχε αυτοκίνητο. Μετά τις αγκαλιές, με έβαλε να καθίσω στον καναπέ και άρχισε την κατήχηση. Συμμετείχε και ο άλλος θείος. Ο Παπαδόπουλος θα έκανε εκλογές κι εσείς τις χαλάσατε. Πάλι στρατιωτικός νόμος εξ αιτίας σας κωλόπαιδα. Οι δύο άντρες έλεγαν τα δικά τους κι εγώ προσπαθούσα να τους εξηγήσω τα δικά μου. Ματαιότης. Μας έβαλε στο αυτοκίνητο. Έξυπνος καθώς ήταν, δεν ακολούθησε τους κεντρικούς δρόμους. Στην 3^η Σεπτεμβρίου είδαμε σταματημένες αύρες. Μας πήγε στο σπίτι και μας παρέδωσε στους δικούς μας.

Ο πατέρας ψύχραιμος. Η μητέρα σε έξαλλη κατάσταση - και καλά εσύ αλλά τη μικρή γιατί την πήρες μαζί σου - ξέρεις τι είναι να χάνεις δυο παιδιά μαζί – οι φίλοι σου γύρισαν στα σπίτια τους - εσάς γιατί σας πιάσανε. Έτσι έμαθα ποιοι συμφοιτητές είχαν τηλεφωνήσει. Κάθε τηλεφώνημα ανέβαζε την αγωνία της. Μέσα στην απελπισία της είχε σκεφτεί να στείλει τον εξάδερφό της τον δικηγόρο να ψάξει να μας βρει στην Ασφάλεια. Εκείνος όμως δεν ήταν στο σπίτι του. Είκοσι μέρες αργότερα ήρθε με κάθε προφύλαξη και με βρήκε για να μου πει ότι η στενή μου φίλη Μαρία Δαμανάκη, εκφωνήτρια στον ραδιοφωνικό σταθμό, ήταν ζωντανή. Τη νύχτα των τανκς είχαν φιλοξενηθεί και οι δύο στο ίδιο φιλικό σπίτι. Ο πατέρας της θα την έπαιρνε μαζί του στην Κρήτη με το πρώτο καράβι.

Ο αδερφός του πατέρα μου, ο Πολιτικός Μηχανικός, ήθελε να μάθει όλες τις λεπτομέρειες. Εκείνος το βράδυ της Παρασκευής είχε επιχειρήσει να έρθει να μας βρει στο Πολυτεχνείο και να μας συνοδεύσει στο σπίτι. Έφτασε μέχρι το ξενοδοχείο Ακροπόλ αλλά πριν κατέβει το πεζοδρόμιο, ένας γιγαντώσωμος άνδρας τον έπιασε από τον ώμο και τον γύρισε πίσω. Πού πας χριστιανέ μου; δεν βλέπεις τι γίνεται; στην ασφάλτο της Πατησίων πέφτουν σφαίρες, οι πόρτες είναι κλειστές αλλά ακόμα κι αν μπεις μέσα πως θα τις βρεις ανάμεσα σε όλο αυτό το πλήθος;

Τα είπα και τα ξαναείπα όλα από την αρχή, τι έγινε από το πρωί της Παρασκευής που φύγαμε από το σπίτι εγώ και η αδερφή μου μέχρι το πρωί της Κυριακής που επιστρέψαμε. Απάντησα και σε όλες τις διευκρινιστικές ερωτήσεις. Κάποια στιγμή ηρέμησαν τα πνεύματα, πήγα στο δωμάτιό μου, πήρα αγκαλιά τον γάτο μας τον Παντελή που τον είχα εκπαιδεύσει να με συντροφεύει στο διάβασμα κι έπιασα το τηλέφωνο. Άλλοι συμφοιτητές ήταν στα σπίτια τους και άλλοι όχι. Έμαθα για τις συλλήψεις που είχαν γίνει.

Πέρασαν αρκετές μέρες για να βγω από το σπίτι. Εφημερίδες, τηλεόραση και αμέτρητα τηλέφωνά με τους συμφοιτητές, να λέμε ότι νέο μάθαινε ο καθένας. Σάββατο 24 Νοεμβρίου είδα στην ΥΝΕΔ την εκπομπή που είχε μαγνητοσκοπήσει ο Νίκος Μαστοράκης μέσα στο ΚΕΒΟΠ με τις «ελεύθερες συνεντεύξεις» των κρατουμένων. Κυριακή 25 Νοεμβρίου έγινε το πραξικόπημα του Ιωαννίδη.

Το Πολυτεχνείο ήταν κλειστό. Άρχισα να πηγαίνω στο γραφείο του Πολιτικού Μηχανικού Δημήτρη Καλλιπολίτη. Είχα δουλέψει εκεί ως γραμματέας την άνοιξη του 1973. Τώρα χρειαζόταν βοήθεια για τη στατική μελέτη ενός μεγάλου ξενοδοχειακού συγκροτήματος στη Κω. Κάθε μέρα πήγαινα από την Αχαρνών στη Ζωοδόχου Πηγής και Διδότου αποφεύγοντας να περάσω από το Πολυτεχνείο και από την Ανδρέα Μεταξά. Το ντύσιμό μου ήταν πια πολύ προσεγμένο. Πουλόβερ, φούστα, μαύρο χοντρό καλσόν για να μη φαίνονται οι μελανιές κι από πάνω το ζεστό καφέ παλτό που μου είχε ράψει πριν λίγα χρόνια η κυρία Ουρανία, η μοδίστρα που ερχόταν στο σπίτι και μέσα σε δυο μέρες έραβε με τα πατρόν του Burda ότι χρειαζόμασταν οι τρεις γυναίκες της οικογένειας. Την βοηθούσε πολύ η μητέρα μου αλλά έβαζα κι εγώ το χεράκι μου γιατί εκείνες τις μέρες έμενα σπίτι για τις πρόβες. Η κυρία Ουρανία μου έλεγε και τον καφέ - μεγάλη πόρτα θα περάσεις. Φορούσα το καφέ παλτό και την θυμόμουν. Θα με καλούσαν σύντομα να περάσω την πόρτα της Ασφάλειας.

Δούλευα όλη μέρα, ήταν ότι καλύτερο μπορούσα να κάνω. Καθόμουν στη μια πλευρά του μεγάλου γραφείου και στην απέναντι πλευρά καθόταν ο παλιός μου φίλος Ανδρέας Ανδρεούλης, φοιτητής Μεταλλειολόγος από τους στρατευμένους κι αυτός. Αντισεισμικοί έλεγχοι. Οι υπολογισμοί γίνονταν με κομπιουτεράκι και γράφονταν αναλυτικά με ραπιντογκράφ πάχους 0,3 και 0,5 σε διαφανείς σελίδες κανσόν μεγέθους A4, με οδηγό τα τετραγωνάκια του εξώφυλλου. Μερικές φορές πηγαίναμε όλοι μαζί μετά το γραφείο για φαγητό. Όχι όμως στα παλιά στέκια.

Ένας γλυκός πόνος είχε εγκατασταθεί στα δεξιά πλευρά και ο Δημήτρης με συμβούλευσε να πάω να βγάλω ακτινογραφία. Με πήγε η μητέρα μου στο ακτινολογικό εργαστήριο του διάσημου Κοσμά στην οδό Ακαδημίας. Είναι ένα πλευρό σπασμένο, πώς το πάθατε; Έπεσε στη μπανιέρα, είπε η κηδεμόνας μου. Ο Κοσμάς με ρώτησε ευθέως αν ήμουν στο Πολυτεχνείο, του περιέγραψα τη σκηνή στο πεζοδρόμιο της οδού Τζωρτζ και τότε άρχισε να καταριέται αυτούς που έδειραν τόσο βάνουσα τα παιδιά και αρνήθηκε να πάρει αμοιβή. Θεραπεία δεν υπήρχε, θα περνούσε με τον καιρό.

Δ. Επόμενο διάστημα-η ζωή στη Σχολή μέχρι τη μεταπολίτευση-προσωπικές διαδρομές

Θυμάμαι ότι στο Πολυτεχνείο ξαναπήγα μια κρύα βροχερή μέρα, λίγο πριν αρχίσει η εξεταστική του Φεβρουαρίου 1974. Μπροστά στην πύλη της Πατησίων αισθάνθηκα τα πόδια μου να λυγίζουν, φοβήθηκα ότι θα με πάρουν τα κλάματα.

Με τους συμφοιτητές δεν ανταλλάσαμε λέξη στο προαύλιο, καλημέρα λέγαμε μόνο με τα μάτια. Οι ασφαλίτες ήταν παντού. Μετριόμασταν νοερά πόσοι κυκλοφορούσαμε ελεύθερα. Μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας ανταλλάσαμε πληροφορίες ψιθυριστά.

Με ειδοποίησε η Μαρία πως είχε έρθει στην Αθήνα για να γράψει εξετάσεις. Συναντηθήκαμε σε ένα ήσυχο ζαχαροπλαστείο, χωρίς αγκαλιές και φιλιά για να μην κινήσουμε την περιέργεια. Μου εξιστόρησε τι έγινε εκείνο το βράδυ όταν εγκατέλειψαν τον ραδιοφωνικό σταθμό. Εκείνη βγήκε από τη Στουρνάρη μαζί με το πλήθος, ένας ένοπλος φαντάρος την πέρασε ανάμεσα από τους αστυνομικούς μέχρι την Πλατεία Εξαρχείων. Ανέβηκε την Εμμανουήλ Μπενάκη, καταμεσής στη διασταύρωση της Καλλιδρομίου είδε τον πατέρα της να περιμένει. Έμπειρος αξιωματικός της Χωροφυλακής, μόλις έμαθε ότι η κόρη του πρωτοστατούσε στην κατάληψη του Πολυτεχνείου και η φωνή της ακουγόταν σε όλη την Αθήνα, ταξίδεψε από την Κρήτη κι έφερε και το αυτοκίνητό του για να είναι κοντά της σε οποιοδήποτε ενδεχόμενο. Δεν της επέτρεψε να πλησιάσει το σπίτι της, την πήγε με το αυτοκίνητο σε ένα φιλικό σπίτι που εκείνος θεωρούσε ασφαλές. Την επομένη την πήρε μαζί του στη Κρήτη και δεν την άφηνε να βγει από το σπίτι μέχρι να ξεκινήσει η εξεταστική του Φεβρουαρίου. Στην πρώτη της εμφάνιση στο Πολυτεχνείο την συνέλαβαν και την πήγαν στο ΕΑΤ ΕΣΑ, όπου την ανέκριναν για δύο μήνες περίπου.

Αιφνιδιάστηκα όταν με βρήκε ο συμφοιτητής μου Γρηγόρης Λιάπης, ένα πολύ ήσυχο παιδί, και μου είπε ότι ήταν ο σύνδεσμός μου με την Αντι-ΕΦΕΕ. Συναντιόμασταν τότε στο Κουκάκι και τότε στα Πατήσια. Με ενημέρωνε για τις εξελίξεις. Μερικές φορές μου έδινε μικρά αυτοκόλλητα με συνθήματα για να τα βάζω σε κολώνες της ΔΕΗ σε πολυσύχναστα σημεία. Άλλοτε μου έφερνε την εφημερίδα Πανσπουδαστική σε μερικά αντίτυπα. Εγώ έπρεπε να τυλίγω κάθε ένα με αδιαφανές χαρτί, να το βάζω σε απλό ταχυδρομικό φάκελο, να γράφω

καθαρά το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του παραλήπτη, να κολλάω τα γραμματόσημα και μετά να τα ρίχνω σε διαφορετικά ταχυδρομικά κουτιά μακριά από τη γειτονιά μου. Ανάμεσα στους παραλήπτες ήταν και ο τριτοετής Σπύρος Πετρίδης, που έμενε στην οδό Ηούς στα Πετράλωνα. Με πέτυχε μια μέρα στο προαύλιο και μου είπε ότι ένας αστυνομικός είχε πάει στο σπίτι του και του είχε παραδώσει έναν σφραγισμένο φάκελο που μέσα είχε την παράνομη Πανσπουδαστική. Ν' ανοίξει η γη να με καταπιεί.

Μάρτιο έπιασαν τον δικό μου συμφοιτητή Γιάννη Μαρούκη, έξω από την αίθουσα που έγραφε εξετάσεις. Στις ειδήσεις είπαν ότι εξαρθρώθηκε όλο το κλιμάκιο του παράνομου ΚΚΕ στην Ελλάδα.

Τον Μάιο με κάλεσαν στην Ασφάλεια να πάω για την υπόθεσή μου, δηλαδή για την ανάκριση που μου χρωστούσαν από τις 17 Νοεμβρίου 1973. Ήρθε η Μαρία στο σπίτι μου για να με εμπυχώσει και να μου δώσει συμβουλές. Θα πάρεις μαζί σου και το πιο ζεστό παλτό, στα κρατητήρια έχει υγρασία. Έκανε ζέστη, η μητέρα μου έφερε μια ευρύχωρη δική της τσάντα, έβαλα μέσα δυο πουλόβερ, πήρα στο χέρι και το καφέ παλτό της κυρίας Ουρανίας. Βγήκαμε και οι τρεις μαζί στο δρόμο. Ταξιδάκι; Ρώτησε ο ταξιτζής.

Η ανάκριση εξελίχθηκε απρόσμενα ανώδυνα, σαν υπηρεσιακή διεκπεραίωση θα έλεγα. Με ρώτησαν μόνο για τους γνωστούς συνδικαλιστές, ναι τους ήξερα όλους ήταν συμφοιτητές μου, ναι κάναμε παρέα, ναι πήγαινα στις γενικές συνελεύσεις που γινόντουσαν για την «πενταετία», ναι ήμουν στο Πολυτεχνείο γιατί εκεί ήταν η σχολή μου. Ίσως είχαν βαρεθεί πια και οι ίδιοι να ασχολούνται με τη «μαρίδα» του φοιτητικού κινήματος, ίσως τους είχε μπερδέψει το γεγονός ότι το καλοκαίρι του 1973 με είχαν πιάσει τυχαία (!!!) στο σπίτι μιας φίλης που ήταν οργανωμένη στο Ρήγα και είχε φέρει από τη Γερμανία προκηρύξεις ΟΧΙ στο δημοψήφισμα του Παπαδόπουλου. Αφού με απείλησαν ότι ο πατέρας μου θα έπαιρνε σύντομα πόδι από το Κρατικό Εργοστάσιο Αεροπλάνων και η αιτία θα ήμουν εγώ, μου επέστρεψαν την ταυτότητά μου και μου είπαν να φύγω.

Έπεσα με τα μούτρα στο διάβασμα. Η Μαρία ήταν κατηγορηματική, έπρεπε να περάσω όσο το δυνατόν περισσότερα μαθήματα. Εκείνη ήταν άριστη φοιτήτρια. Όταν έπιανε 8,5 πήγαινε και ξανάδινε για να γράψει 9,5 τουλάχιστον. Εγώ πήγαινα για ένα ταπεινό 5 αλλά σε πολύ περισσότερα μαθήματα που διδασκόμασταν οι τοπογράφοι.

Τον Ιούνιο ήρθε καινούργιο χαρτί να παρουσιαστώ στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής μου, στην οδό Θήρας. Η συζήτηση με τον διοικητή ήταν φαιδρή. Ήσουν όμως και γενικός γραμματέας στις συνελεύσεις. Γραφέας ήμουν, κάνω ωραία γράμματα. Ε, καλά δεν είπαμε ότι ήσουν ο γενικός γραμματέας του Κάπα Κάπα Κάπα Έψιλον Ρωσίας... Τέτοιο ήταν το επίπεδο αυτής της τελευταίας ανάκρισης.

Πήγα και βρήκα τους συμφοιτητές μου που είχαν μαζευτεί σε μια ταβέρνα στο Μοναστηράκι. Εκείνη την ημέρα είχαμε γράψει το τελευταίο μάθημα της εξεταστικής και γιορτάζαμε όχι μόνο τη λήξη του δεύτερου ακαδημαϊκού έτους μας αλλά και την πρόσφατη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης του Προεδρικού Διαταγμάτος που αύξησε τη διάρκεια των σπουδών της σχολής μας από τέσσερα σε πέντε. Εμάς η «πενταετία» δεν μας έπιανε, θα εφαρμοζόταν για πρώτη φορά στους πρωτοετείς του ακαδημαϊκού έτους 1974 - 1975.

Η δικτατορία κατέρρευσε τον Ιούλιο 1974 μετά το πραξικόπημα στην Κύπρο που έδωσε την αφορμή για την εισβολή των Τούρκων. Σχηματίστηκε κυβέρνηση υπό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, επέστρεψαν οι υπόλοιποι αυτοεξόριστοι πολιτικοί αρχηγοί, ελευθερώθηκαν οι πολιτικοί κρατούμενοι, έγιναν εθνικές εκλογές και δημοψήφισμα για το πολίτευμα της χώρας. Οι φοιτητές πανταχού παρόντες, διοργάνωναν τα μεγάλα συλλαλητήρια στα Προπύλαια, εμφανίζονταν στα μπαλκόνια δίπλα στους υποψήφιους βουλευτές, όργωναν τη χώρα «από χωρίου εις χωρίον» για να μην υπερψηφιστεί η βασιλευσόμενη δημοκρατία, πρωτοστατούσαν στην επανίδρυση ενώσεων που είχαν διαλυθεί το 1967, έδιναν συνεντεύξεις στις εφημερίδες και τα περιοδικά. Καλλιεργήθηκε στον κόσμο η εντύπωση ότι τα εικοσάχρονα παιδιά της εξέγερσης του Πολυτεχνείου ήμασταν όχι μόνο «ήρωες» αλλά και «σοφοί» και μάλιστα ήμασταν υποχρεωμένοι να διατηρήσουμε αμφότερες τις ιδιότητές μας διά βίου.

Ε. Επόμενα χρόνια

Τον Νοέμβριο 1976 πήρα το δίπλωμα του Αγρονόμου και Τοπογράφου Μηχανικού, μαζί με τους περισσότερους συμφοιτητές μου, γράφτηκα στο ΤΕΕ με αριθμό μητρώου 23855 και άρχισα να πληρώνω στο ΤΣΜΕΔΕ εισφορές ως ελεύθερος επαγγελματίας. Στο τέλος του 2014 υποχρεώθηκα, για οικονομικούς λόγους, να ζητήσω σύνταξη λόγω γήρατος.

Στα 38 χρόνια της επαγγελματικής μου δραστηριότητας συνεργάστηκα με πολλά μελετητικά γραφεία, όχι μόνο τοπογράφων αλλά και στατικών, υδραυλικών, συγκοινωνιολόγων, αρχιτεκτόνων και πολεοδόμων, ενώ από το 1995 που ανατέθηκαν οι πρώτες μελέτες κτηματογράφησης για τη δημιουργία Εθνικού Κτηματολογίου είχα στενή συνεργασία με νομικούς, δασολόγους και μηχανικούς πληροφορικής.

Όλα αυτά τα χρόνια βλέπομασταν συχνά με πολλούς συμφοιτητές μου στις εκλογές του Πανελληνίου Συλλόγου Τοπογράφων και του Τεχνικού Επιμελητηρίου, στις ομάδες εργασίας, στα σεμινάρια, στις επιτροπές και στα συνέδρια που διοργάνωναν οι επιστημονικοί σύλλογοι, τα υπουργεία και οι δύο Σχολές Τοπογράφων ΕΜΠ και ΑΠΘ. Παρακολουθούσαμε από κοντά τις επιστημονικές εξελίξεις που ήταν άρρηκτα συνδεδεμένες με τις εξελίξεις της τεχνολογίας και επηρέαζαν άμεσα την άσκηση του επαγγέλματός μας.

Οι συμφοιτητές, περίφημη «σειρά» 1972 - 1976, κάναμε την πρώτη μεγάλη μάζωξη του έτους μας το 1992. Καθιερώθηκε να συναντιόμαστε τις χρονιές με λήγοντες αριθμούς το 2 για την εισαγωγή μας στη σχολή και το 6 για την αποφοίτησή μας. Το 1996, το 2006, το 2012, το 2016, το 2022. Κάθε φορά με διαφορετικά δεδομένα.

Στο ερώτημα πόσο πιθανές είναι ανάλογες εξεγέρσεις στο μέλλον δεν ξέρω τι να απαντήσω. Σημειώνω μόνο ότι σήμερα οι συνάδελφοι που ηλικιακά ανήκουν στη «γενιά του Πολυτεχνείου» έχουν αποδεχθεί στην πράξη ότι το «παιχνίδι» σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές, την πιστοληπτική ικανότητα και τις αμοιβές μελετών και έργων το κάνουν πλέον κάποιοι σύνδεσμοι επιχειρηματιών και όχι οι παλιοί γνωστοί επιστημονικοί/συνδικαλιστικοί φορείς, οι οποίοι έχουν φθάσει στο σημείο να μην αντιδρούν ούτε στις μειώσεις των συντάξεων και του εφάπαξ των Μηχανικών που επιβλήθηκαν με τα «μνημόνια».